

non ex veritate, sed ex vulgari hominum opinione, qui se animam suam invenisse putant, cum ex certo eam, et presentis mortis periculo eriperunt, quasi jam perditam recuperaverint. Namine autem anime utitur ambigē, quod in similibus ambiguis vocabulis non solum sine vitio, sed etiam cum elegantia, et emphasi fieri solet, ut supra notavimus c. 8, 22 : *Vinite mortuos sepelire mortuos suos*. In priore loco accipit animam pro vita ex Hebræorum idiomate; in posteriori pro animâ, que aut in vitam æternam recipienda, aut in ignem æternum mittenda est.

VERS. 40. — QUI RECIPIT VOS. Nihil hoc loco difficile est, nisi intelligere, quorsum hoc Christus dicat. Hieronym. et Euthym. consolationem esse dicunt, que ad vers. 9 referatur. Nam quia ibi dixerat: *Nolite possidere curam*, etc., ne cogitent, quomodo vivere inter ignotos possent, aperit illis omnium domos, inquit Euthymus, dicens eos non minus libenter ab omnibus recipiendos, quam si ipsemet iret, quia qui recipit eos, me recipit. Rectè, si hæc non Apostolis, sed illis qui eos recepturi erant, dicta fuissent. Nunc autem Apostolis dicuntur. Credo ergo non aliâ de causâ hæc Christum dixisse, quam ut Apostolis significaret, quantum eorum curam habiturus esset, cum ipsius personam sustinerent.

VERS. 41. — IN NOMINE PROFETÆ. Quia propheta est, id est, missus à me, non quia cognatus, non quia Judeus, aut alio quo nomine, auctor imperf., Hieron., Chrysost., Beda, Theophylact. Prophetam autem vocat Evangelii doctorem de his enim loquebatur.

MERCEDEM PROFETÆ; quidam mercedem, quam illi propheta dabit, quia docet eum Evangelium; et *mercedem justi*, id est, quam justus illi impetrabit orando pro illo, aut quia ejus causâ Deus illi dabit, ut Luc. 16, 9 : *Facite vobis amicos de mammonâ iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula*. Alii mercedem, quam ego illi dabo, qui propheta sum et justus; prostris violenti. Alii mercedem prophete et justi, id est, que recipientibus prophetas et justos à Deo constituta est. Probabilis quidem interpretatio; sed ego non dubito quin sensus sit, *mercedem prophete accipiet*, id est, quam ipse propheta accepturus est, quia dum prophetam, quia propheta est, recipit, perinde apud Deum est, atque si prophete officio fungeretur; sicut David dixit, 1 Reg. 50, 24 : *Aqua pars erit descendens in prælium, et remanentis ad sarcinas*; et sicut è contrario Augustinus multis locis solet dicere D. Paulum, dum lapidantium Stephanum vestimenta servabat, omnium mani-

rum; ex parte infidelium impia, ex parte fidelium justa et sancta. Christus dissensionum occasio fuit, non causa eventum speræ Scriptura, non intentionem, aut causam profert.

VERS. 58. — QUI NON ACCIPIT CRUCEM SUAM, qui non patienter adversa profert. Quâ locutione Christus primus usus est, eaque crucis mysterium commendavit. Eadem vox Hebræa utrumque significat, accipere et ferre.

VERS. 59. — QUI INVENIT; phrasi Hebræicâ, *invenire* est acquirere aut servare.

bus lapidasse; et ut sæpè principes et rebelles, et eos, qui eos domo recipiunt, occultante, eadem penâ punire solent. Ita existimo omnes veteres interpretes intellexisse, sed quia facilis interpretatio esse potuissent, non explicasse; nos aliquando in seipso nodum quarimus. Certè non aliter intellexisse videtur Clemens, cum lib. 4 Strom. ex hæc sententiâ confirmat non æqualem omnium beatorum esse mercedem.

VERS. 42. — EX MINIMIS ISTIS CALICEM AQVÆ FRIGIDÆ. Proponit personas abjectissimas, et rem vilissimam calicem aquæ, et aquæ non calidæ, que sine impulsu ignis caleferi non potest; sed frigidæ, qualis naturâ suâ manat ex fonte.

MERCEDEM SUAM. Ubiqumque novi hæretici hoc nomine inveniunt, miris modis efficere conantur, ut ne mercedem significare videatur, ne quis ex mercede meritâ colligat. Dicunt vitam æternam mercedem appellari, non quod propter opera, sed quod post opera detur, sicut merces post meritum ac laborem dari solet. Quod valde acutè probare sibi videtur; cum dicunt non posse eandem et mercedem, et hereditatem esse; hereditatem enim non labori, sed generi dari; atque vitam æternam passim hereditatem appellari. Quid se docerimus non solum post opera, sed etiam propter opera nobis dari? concidit utique eorum error diruto fundamento necesse erit. Atqui id vel ex hoc ipso loco, ut longius non habemus, manifestum est. Non enim obscurè significat Christus, ut rectè Clemens Alexandrinus adnotavit, non eandem eum qui prophetam, et eum qui quælibet hominem justum exceperit, mercedem recepturum; sicut nec ipsi propheta et justus eandem recepturi sunt. Majori ergo major; minor minori merito respondet. Quid autem est propter merita dari, si hoc non est? Nam si sola posterioris, et prioris consequentia, ut hæretici volunt, mercedis nomine significaretur; nec majori labori major, nec minori minor, sed tantum priori, posteriori posterior redderetur. Quod cum D. Pauli sententiâ omnino pugnat, 1 Cor. 3, 8 : *Unusquisque secundum suum laborem propriam mercedem accipiet*. Quid est *secundum suum laborem*, nisi qui magis laboravit, majorem; qui minus minorem recipiet? Quod alio loco dicit : *Quæ seminaverit homo, hæc et metet; qui parçè seminat, parçè et metet*, 2 Cor. 9, 6, et ad Gal. 6, 7. Quod autem objiciunt, mercedem esse non posse, que eadem hereditas appellatur, perquam imperitæ faciunt, non aliter de divinâ, quam de humanâ hereditate judicantes, que non solum sine meritis, sed sæpè etiam temerè sine iudicio, sine voluntate parentum filiis obviunt. Non sie Deus suam temerè hereditatem projicit; certo judic-

VERS. 11. — Qui eo nomine prophetam suscipit, quod sit propheta, mercedem accipiet, non in pari gradu, sed juxta affectus et officii magnitudinem; prophete nomine doctor aut prædicator Evangelii rectè intelligitur.

VERS. 42. — IN NOMINE DISCIPULI; quia discipulus est. Hæc Christi documenta in monte ipso inter Capernaum et Bethsaidam data sunt, cum apostolos elegit.

cionobis dat, et quia filiis, et quia meritis. Quia filii quidem, dat, quia meritis, magis meritis majorem;

CAPUT XI.

1. Et factum est, cum consummasset Jesus, præcipiens duodecim discipulis suis, transit inde ut doceret et prædicaret in civitatibus eorum.
2. Joannes autem cum addisset in vinculis opera Christi, mittens duos ex discipulis suis,
3. Ait illi : Tu es qui venturus es, an alium expectamus?
4. Et respondens Jesus, ait illis : Euntes renuntiate Joanni quæ audistis et vidistis.
5. Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur.
6. Et beatus est qui non fuerit scandalizatus in me.
7. Illis autem abeuntibus, cepit Jesus dicere ad turbas de Joanne : Quid existis in deserto videre? arundinem vento agitatam?
8. Sed quid existis videre? hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt.
9. Sed quid existis videre? prophetam? Etiam dico vobis, et plus quam prophetam.
10. Illic est enim de quo scriptum est : Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.
11. Amen dico vobis, non surrexit inter natos mulierum major Joanne Baptista : qui autem minor est in regno cælorum, major est illo.
12. A diebus autem Joannis Baptiste usque nunc, regnum cælorum vim patitur, et violenti rapiunt illud.
13. Omnes enim prophete et lex, usque ad Joannem præphetaverunt.
14. Et si vultis recipere, ipse est Elias qui venturus est.
15. Qui habet aures audiendi, audiat.
16. Cui autem similem æstimabo generationem istam? Similis est pueris sedentibus in foro, qui clamantes coæqualibus,
17. Dicunt : Cécinum vobis, et non saltastis : lamentavimus, et non planxistis.
18. Veni enim Joannes neque manducans neque bibens, et dicunt : Demonium habet.
19. Veni Filius hominis manducans et bibens, et dicunt : Ecce homo vorax, et potator vini, publicanorum et peccatorum amicus. Et justificata est sapientia à filiis suis.
20. Tunc cepit exprobrare civitatibus, in quibus factæ sunt plurimæ virtutes, quia non egissent penitentiam.
21. Ve tibi, Corozain, ve tibi, Bethsaida, quia si in Tyro et Sidone factæ essent virtutes, que factæ sunt in vobis, olim in cilicio et cinere penitentiam egissent.
22. Verumtamen dico vobis : Tyro et Sidoni remisus erit in die iudicii, quam vobis.

minus meritis minorem dat. Quia filiis datur, hereditas; quia meritis filiis, merces appellatur.

CHAPITRE XI.

1. Après que Jésus eut achevé de donner ces instructions à ses douze disciples, il partit de là pour aller enseigner et prêcher dans les villes du pays.
2. Or, Jean ayant appris dans la prison les œuvres de Jésus-Christ, envoya deux de ses disciples,
5. Et lui dit : Êtes-vous celui qui doit venir, ou en attendous-nous un autre?
4. Et Jésus leur répondit : Allez, rapportez à Jean ce que vous avez entendu et vu.
5. Les aveugles voient, les boiteux marchent, les lépreux sont guéris, les sourds entendent, les morts ressuscitent, l'Évangile est annoncé aux pauvres ;
6. Et heureux celui qui ne sera point scandalisé en moi.
7. Lorsqu'ils s'en furent allés, Jésus s'adressant au peuple, leur parla de Jean en cette sorte : Qu'êtes-vous allés voir dans le désert ; un roseau agité du vent?
8. Qu'êtes-vous allés voir ? Un homme vêtu mollement ? vous savez que ceux qui sont vêtus mollement habitent les palais des rois.
9. Qu'êtes-vous donc allés voir ? Un prophète ? Oui, je vous en assure, et plus qu'un prophète.
10. Car c'est de lui qu'il a été écrit : Voilà que j'envoie mon ange devant vous, qui vous préparera la voie où vous devez marcher.
11. Je vous le dis en vérité, entre les enfants des femmes, il n'y en a point de plus grand que Jean-Baptiste ; cependant celui qui est le plus petit dans le royaume des cieux, est plus grand que lui.
12. Or, depuis le temps de Jean-Baptiste jusqu'à présent, le royaume du ciel se prend par violence et les violents l'emportent.
13. Car jusqu'à Jean, tous les prophètes et la loi ont prophétisé.
14. Et si vous voulez l'entendre, il est lui-même l'Élie qui doit venir.
15. Que celui-là entende qui a des oreilles pour entendre.
16. Mais à qui dirai-je que ce peuple-ci est semblable ? il est semblable à ces enfants qui sont assis dans la place, et qui crient à leurs compagnons,
17. Leur disent : Nous avons chanté pour vous, et vous n'avez point dansé ; nous nous sommes lamentés, et vous n'avez point versé de pleurs.
18. Car Jean est venu ne mangeant point ; et ne buvant point ; et ils disent : Il est possédé du démon.
19. Le Fils de l'homme est venu mangeant et buvant, et ils disent : C'est un homme de bonne chère, et adonné au vin, ami des publicains et des pécheurs. Et la sagesse a été justifiée par ses enfants.
20. Alors il commença de faire des reproches aux villes dans lesquelles il avait fait plusieurs miracles, de ce qu'elles n'avaient point fait pénitence.
21. Malheur à toi, Corozain, malheur à toi, Bethsaida, parce qu'en si les miracles qui ont été faits au milieu de vous avaient été faits dans Tyre et dans Sidon, il y a longtemps qu'elles auraient fait pénitence dans le sac et dans la cendre.
22. C'est pourquoi je vous déclare qu'au jour du jugement Tyre et Sidon seront traitées moins rigoureusement que vous.

VERS. 6. — QUI NON FUERIT SCANDALIZATUS IN ME. Qui, unde vitam haurire debuit, mortis occasionem non acceperit, et qui ad credendum moveri miraculis, motus non fuerit ad accusandum, quod scribis et Phariseis accidisse legitimus, qui eum in principe demoniorum demonia effecere dicebant. Erat enim petra scandali, et lapis offensionis, Isai. 8, 14, Rom. 9, 53, et positus in ruinam multorum, Luc. 2, 54, sed non creditibus. Nam creditibus quidem lapis erat summus, angularis, electus, ut D. Petrus interpretatur, 1 epistola, c. 2, 6, 7. Putant Hieronymus, et Beda Christum his verbis Joannis discipulos, qui non crederent, notare voluisse.

VERS. 7. — ILLIS AUTEM ARRENTIBUS. Quare non ante? Respondent Chrysostomus, et Euthymius, ne Joannem coram ejus discipulis adulatorie laudare videretur.

CŒPIT JESUS DICERE. Quare? ne ii qui aderant, et Joannis legationem audierant, existimarent eum priorem sententiam, quâ magnificum de Christo testimonium præberat, mutavisse, aut de Christo certè compisse dubitare, et ipsi quoque fide vacillarent, ut Hieron., Chrysost., Cyrillus, lib. 2 Theos., c. 4, Beda, auctor Imperf., Theophyl., et Euthym. adnotant; quod sequens arundo confirmat, quasi dicat non esse Joannem hominem levem, et similem arundini, qui sententiam temerè mutaverit.

QUI EXISTIS. Cur non potius dixit, qualem hominem Joannem putatis? ut alludat ad illud quod supra, c. 5, 5, dictum est: *Tum exibit ad eum Jerosolyma, et omnis Judæa, et omnis regio circa Jordanem; et Luc. 5, 7: Dicebat ergo ad turbas que exierant ut baptizarentur ab ipso, quasi dicat, non est, quod vos pœniteat ad videndum Joannem quasi virum singularem exiisse, quasi in pejus mutatus sit; major etiam est quam tum, cum ad eum exiretis, putabatis.*

VERS. 10. — HIC EST ENIM. Probat quod paulo ante dixerat, Joannem majorem esse prophetam, quia quodammodo angelus est; et non angelus quascumque, sed ille nobilissimus, de quo apud Malachiam Deus prædixerat: *Ece ego mitto angelum meum ante faciem tuam.* Quis quidem et alii propheta, et sacerdots angeli apud eundem prophetam, c. 2, 7, et Act. 7, 53, sed alio modo quam Joannes. Illi, quia ad homines; Joannes, quia ad Christum, id est, ad Deum ipsum missus est. Et quidem ante faciem ejus, id est, ut illum proximè præcederet, quod honoratissimum amicorum est; cum alii servi non præcedere dominum, sed sequi soleant, quemadmodum Chrysost. et auctor Imperf. adnotant. Atque hoc eodem sensu intelligendum est, quod Joannes ipse, Joan. 1, 21, prophetam se esse negat, quia non aliorum more prophetam erat, qui de longè post venturo Christo vaticin-

VERS. 6. — QUI NON FUERIT SCANDALIZATUS IN ME, qui offensus non fuerit vite meæ et mortis humilitate. Beatus, cui non fuero scandali et ruinae occasio.

VERS. 7. — Num hominem levem et inconstantem? ne fortè existimarent Joannem mutasse sententiam: non frustra Joannem adistis.

VERS. 9. — ET PLUSQUAM PROPHETAM. Alijs prophe-

nabantur. Non erat propheta quia Christum non futurum prænuñciabat, sed digito præsentem demonstrabat. Propheta autem erat quia Christum, nemine indicante, divino spiritu cognovit. Quanquam alio modo Christus eum, alio ipse se prophetam esse negat Christus ut majorem, ipse ut se minorem significaret. Uterque tamen eodem ratione, quia non aliorum more propheta erat. Quam autem ob rem plus quam propheta esse dicitur, difficile non est per se quemque cogitare. Illustrissima enim ejus vita fuit, et cum miraculum nullum fecerit, perpetuum fuit ipsi miraculum. Miraculo conceptus, miraculo clausus adhuc in utero venientem Dominum sentiens, et matris sue demonstrans: miraculo circumcisis mutam patris sui linguam exolvens; miraculo inter feras vitam degens, ut, quemadmodum auctor Imperfecti scribit, non solum aequasse angelos, sed superasse etiam videatur, qui cum homo, non angelus esset, angelicam, non humanam vitam duxerit; ut non omnino sine causâ multi eum Judæi verum etiam fuisse angelum existimaverint, ut Eusebium, lib. 9 de Demonstratione evangel., c. 5, auctor est.

ANTE FACIEM TUAM. Apud Malachiam, c. 5, 1, non legitur, *ante faciem tuam*; sed, *ante faciem meam*. Sed sensus est idem. Nam illic Christus de se loquitur; hic pater de filio. Hinc etiam Christi divinitas probari potest. Certum enim est apud prophetam Ieum esse, qui loquitur; ex eodem autem loco manifestum est fuisse Christum.

VERS. 11. — NON SURREXIT. Hebraïsmus יָצָא לוֹ, Latini dicunt, non existit, nisi quod surgere paulo majorem emphasim habet; significat enim non solum existitisse, sed præterea eminusse.

INTER NATOS MULIERUM NON SURREXIT MAJOR JOANNE BAPTISTA, locus difficilis, quia non apparet quomodo vera possit esse sententia que adeo Joannem extollit, ut non solum alios omnes, verum Christum etiam ipsum deprimere videatur. Novi hereticorum interpretes faciliem ad fugiendum hoc incommodum viam repperunt. Dicunt Joannis officium et dignitatem cum superiorum prophetarum officio dignitatesque, non sanctitatem cum sanctitate comparari. Id ex Lucâ probant, qui non absolutè dicit neminem Joanne majorem; sed neminem majorem fuisse prophetam. Tum etiam ex hoc loco, ubi id agebatur, ut Joannes plus quam propheta esse probaretur. Verum enimverò hæc quæ plana illis visa est via periculosus error est, et à Christi sententiâ, et à pietate discedens. Nam et Christum plus quiddam de Joanne dicere voluisse paulo infra docebitur; et pietas ipsa suadet ut plus de illo dictum credamus. Ceterum novi heretici, homines scilicet pii, quiddam pietatem attenuat, aut B. Virginis, Joannis Baptistæ et Apostolorum sanctitatem minuit, nimis libenter eis excellentiorem: præsentem vidit, et nondum à populo agnitam demonstravit.

VERS. 11. — Lucas. 7, 28: *Majior inter natos mulierum propheta Joanne Baptistâ nemo est.* De sanctis veteris Testamenti id intelligit Malachianus, si fiat comparatio in sanctitate.

amplecti solent. Primum quidem omnes veteres auctores nemine, quod sciam, prorsus excepto de sanctitate, non de officio posuerunt, Tertullianus, lib. de Baptismo, Cyrillus Jerusolymitanus, catech. 3, et alter Cyrillus Alexandrinus, lib. 2 Thesauri, c. 4, et lib. 2 in Joan., c. 54, Ambrosius, lib. 6 in Luc., Chrysostomus, hom. in hunc locum, 58, auctor Imperf., hom. 27, Hieronym., August., tract. 15 in Joan., et lib. 2 contra Adversarium leg. et prophet., c. 5, Hilarius, can. 11, Maximus, in Hom. de S. Joanne, neque quisquam, ut dixi, aliter. Nec est profectò tam subtilis et recondita hæreticorum interpretatio, ut nemo eam inter tot tam præstanti ingenio viros poterit invenire, sed tam falsa ut nemo eam etiam spontè occurrentem voluerit amplecti. Etverò, si spectemus Christi propositum, videbimus istam interpretationem ab eo quod agere volebat abhorreret. Nolebat Christus probare Joannem prophetam munere ornatum fuisse, eoque cæteris prestitisse. Id enim jam dixerat vers. 9: *Etiâ dico vobis, et plus quam prophetam*; et prorsus ineptè ista cohereret, plus est quam propheta, quia nemo major propheta eo surrexit. Si enim plus quam propheta erat, quis dubitare poterat nullum eo majorem fuisse prophetam? Sed voluit auditoribus, ne propter auditam ejus legationem: *Tu es qui venturus es, de cujus constantiâ virtuteque dubitarent, ejus singularem sanctitatem predicare. Quid hoc ad officium pertinebat, ubi de moribus agebatur? Certè cum dicit: Quid existis in desertum videre? non de officio, sed de moribus agit; quem hominem? quam religiosum? quam sanctum? Nam et illa quæ subijcit, arundo, et molles vestes, non officio, sed moribus opponuntur; arundo constantiæ, molles vestitus vite asperitati atque rigori. Deinde cum addit: *Qui autem minor est in regno caelorum, major est illo, non dubium est quin eodem modo ii qui sunt in regno caelorum cum illo quo ille cum iis qui in lege fuerant, comparantur. At alii cum illo non officii præstantiâ, sed morum sanctitate comparantur. Non enim est sensus minimum prophetam in regno caelorum majorem prophetam esse quam illum, sed quemlibet hominem beatiorum quam illum esse, aut, si velit, esse posse, ut paulo post explicaturi sumus. Non ergo Joannes cum iis qui in veteri lege fuerant, officio, sed sanctitate confertur. Idem ex vers. 12 colligitur: *A diebus Joannis Baptistæ regnum caelorum tunc patitur, et violenti rapiunt illud, id est, omnibus expositum est, quisquis contendere voluerit, Joanne Baptistâ major erit, non prophetæ officio, quod gratis donatur, non laboribus redditur; sed sanctitate, quam quò magis quisque contendit, majorem obtinet. Denique, quod Christus hoc loco dicit: *Non surrexit major Joanne Baptistâ, angelus apud Lucam, c. 1, 15, prædixerat; erit enim magnus coram Domino; angelus autem de moribus, non de officio loquebatur. Hoc enim est, coram Domino, coram quo nemo, nisi justus, nisi sanctus, magnus est. Quid ergo ex alio loco. Lucæ c. 7, 28, ab istis objicitur: *Propheta non fuit major Joanne Baptistâ; alii ante nos catholici in-*****

terpretes explicaverunt. In primis Euthymius nomen ipsum prophetæ apud Lucam non officium, sed sanctitatem declarare. Quia enim propheta sancti et esse solebant, et habebantur, viri sancti, etiamsi propheta non essent, propheta vocabantur. Quo sensu passim videmus Christum à Judæis prophetam appellari, non quod futura prædiceret, sed quod suam miraculis sanctitatem declararet, Math. 21, 11; Marc. 6, 4, 15; Luc. 7, 16, et 24, 19; Joan. 4, 19, et 6, 14, et 7, 40, 52, et 9, 17. Quòd si etiam apud Lucam nomen esset officii, nihil tamen efficere ex eo loco possent. Concedimus enim Joannem cum solis prophetis veteris Testamenti comparari, quod unum ex Lucâ colligi potest, et auctor Operis imperf., hom. 27, et August., lib. 2 contra Adversar. leg. et prophet., spontè concedunt. An propterea sequitur cum prophetis in solo propheta officio comparari? Illud auctores illi contentur, hoc negant. Nam quia propheta omnium sanctissimi habebantur, dum cum illis confertur, in sanctitate confertur, et dum illis anteponitur, omnibus aliis sanctis, quamvis non nomen, non ponitur. Dejecta est hæreticorum interpretatio; sed constat major nobis questio. Quomodo inter natos mulierum nemo major, id est, sanctior Joanne Baptistâ? An Christus illo non sanctior? Multi multis modis ab hæc comparatione Christum excludunt. Alii per illud verbum mulierum, quod corruptas videtur significare: cum Christus non ex corrupta, sed ex integerrimâ virgine natus sit, ut Ambr., lib. 5 in Lucam, Hieron., Beda, Theophyl. Hinc, inquit Ambrosius, omnibus dico esse majorem, sed inter mulierum, non inter virginis natos. Major enim fuit iis quibus æqualis esse poterat sorte nascendi. Alii, quia non dixit, inter natos de mulieribus, quemadmodum Christus dicitur factus ex muliere, ad Galat. 4, 4, sed inter natos mulierum. Christum enim non esse natum mulieris, sed de muliere. Ita auctor Imperfecti, hom. 27, aliud est, inquit, esse natum mulieris, aliud, esse natum de muliere. Qui mulieris natus est, in muliere quidem natus est, et initium de muliere habet, et ante mulierem non fuit; qui autem de muliere natus est, neque in muliere natus est. Ecce enim Christus de muliere natus est. Alii in verbo γεννητός, hanc vim inesse putant, ut eos tantum significet, qui ex viro et muliere geniti sunt; hoc enim propriè esse γεννητός, generare. Quæ observatio, ut vera sit, non est tamen, ut postea dicam, necessaria. Alii natos mulierum vocari dicunt, qui non ex Deo, sed ex volante viri, et ex voluntate carnis nati sunt; quibus opponantur, qui sunt nati ex Deo, id est, divino Spiritu regenerati: inter quos, qui minimus est, major est Joanne Baptistâ. Ita Cyrillus, lib. 2 Theos., c. 4. Alii sequentibus verbis Christum excipi volunt, qui minor est in regno caelorum, major est illo, ut Chrysostomus et Euthymius. Quæ omnes opiniones, ut veras eas esse dicamus, questionem tamen non solvant. Nam ponamus exclusum Christum, quid de sanctissimâ Christi matre dicemus, quam nemo vir plus negare potest eum Joanne Baptistâ fuisse sanctiorem, quod propriè Christus mater, quam præcursor attingebat. Breviter igitur,

et facile respondeo Joannem (quemadmodum Hieronymus docet) non cum omnibus, sed cum solis sanctis veteris Testamenti comparari. At Christus et ejus mater omnesque Apostoli ad novum pertinent Testamentum. Nec in illo verbo *natos mulierum* aliud mysterium quam hebraicum vide, quo per periphrasim omnes homines לריו הנשים, nati mulierum, appellatur.

QUI AUTEM MINOR EST IN REGNO CÆLORUM MAJOR EST ILLO. Hic locus est multo quam superior, meo quidem judicio, difficilior. Hæretici priorem secuti errorem, alterum adjuvant, qui vel minimum in Ecclesiâ officium habet, eum Joanne Baptistâ esse majorem. Aperiunt ut dicam, suos ministros, suos supervigilantes, suos diaconos, et si quos habent alios ex nostrorum monachorum fratribus collectos, si quos ob infamiam aliquod scelus ex Ecclesiâ fugitivos, Joanne Baptistâ majores esse voluit. Sed jam probavimus de officio non agi. D. Augustinus, lib. 2. contra adversarium leg. et prophet., c. 5. regnum cælorum, cælum; eos qui in regno cælorum sunt, angelos, qui in cælo sunt, interpretat. At quorsum Christus angelos Joanne Baptistâ majores esse diceret? nec enim de angelis, sed de hominibus agebatur. Hieronymus et Beda regnum cælorum cælum etiam intelligendum esse putant; eos autem, qui in regno cælorum sunt, homines jam in cælo beatos, inter quos qui minimus est, major est Joanne Baptistâ, quia aliud, inquit Hieronymus, est coronam victoriæ possidere, aliud adhuc in acie pugnare. Multi de Christo ipso hoc dictum existimant; sed non omnes eodem modo; quidam sic, qui minor est in regno cælorum, id est, in Ecclesiâ, id est, ego, qui omnium humillimus sum, major sum illo, ut Rupertus. Alii: Ego qui et ætate minor sum, et hominum opinione Joanne minor habeo; major illo sum, sicut Joannes ipse dixit: *Qui autem post me venturus est, cuius non sum dignus calcamenta portare, ille baptizabit vos*, c. 5, 11. Sic Hilari, Chrysost., auctor Imperfecti, Euthymius, et Theophyl., quam etiam interpretationem approbat August., tract. 15 in Joan., et lib. 2. contra advers. leg. et prophet., c. 5. Memini et hæc interpretationem apud nescio quem auctorem legere, qui minor est, id est humilior Joanne Baptistâ, major est illo, quia qui se humiliat, exaltabitur. Habet ex multis opinionibus, quam eligat lector; sed si meam quoque sententiam averti audire, libere fatebor in nullâ prorsus earum meam qualemque judicium acquiescere. Nec probare possum, ut regnum cælorum pro cælo ponatur, quia manifestum est Christum antithesi quâdam inter veteris, et novum Testamentum uti voluisse, ut constat ex vers. 12 et 15: *A diebus Joannis Baptistæ usque nunc regnum cælorum vim patitur, et omnes propheta, et lex usque ad Joannem prophetaverunt*: nec ut Christus enim Joanne confiteratur, et quia ea comparatio ad rem non pertinebat, ubi Evangelium cum lege veteri conferebatur; et quia aperiens dixisset se eo majorem esse, ut c. 12, 41, 42: *Ecce plus quam Jonas hic, et ecce plus quam Salomon hic*; et quia vis locutionis

perit, nisi sententia generalis sit, et non ad unum definita, qui minor est, id est, quisquis minor est, aut minimus quisque in regno cælorum, major est illo. Nam quod dubitat D. August. an hæc verba in regno cælorum, cum precedentibus, an cum sequentibus jungi debeant, dubium esse non arbitror, quia sint precedentibus copulanda, qui in regno cælorum minor est, major est illo. Ergo hic mihi videtur esse sensus de quo tamen non solùm Ecclesiâ, ut omnibus in rebus, sed aliis omnibus qui me doctiores sunt, iudicium relinquo. Minimus quisque in Evangelio, id est, eorum qui Evangelium recipiant, major est illo. Sic enim et antithesis inter Evangelium et legem, quâ Christum usum esse perspicuum est, et inter Evangelii et legis personas aptissime convenit, ut qui minimus est in Evangelio, eo qui in lege maximus fuit, major esse dicatur. Notum est illud philosophorum axioma: *Minimum maximi majus est maximo minimi*. Superest magna, ut videtur, difficultas, quomodo qui minimus est in Evangelio, major, id est, sanctior sit Joanne Baptistâ. Duobus modis respondeo, primum Christum de Joanne et iis qui Evangelium recipiant præcisè loqui, quatenus ille ad legem, hi ad Evangelium pertinent. Nam etsi dubium non est, quin Joannes, non solùm multos, sed etiam plerosque, qui in Evangelio sunt, sanctitate longè præcesserit; tamen quidquid et ille et alii sancti veteris Testamenti sanctitatis habuerunt, non ex lege, sed ex Evangelio habuerunt, cujus futura virtus ad eos usque, quamvis longè adhuc remotos, porrigebatur; ideo qui minimus est in Evangelio eo, qui maximus fuit in lege, major fuisse perhibetur, quia hic veluti hereditariâ et domi natâ; ille alienâ et quasi mutuo acceptâ virtute factus est magnus. Sic enim D. Paulus de lege et evangelio loqui solet, ut doceat legem ex fide non esse, et fidem Evangelii propriam faciat, Rom. 5, 27, 28, 31, et ad Gal. 3, 12, cum Abraham, qui, ut idem D. Paulus ait, pater fuit omnium credentium, nos in Evangelio, sed in lege, aut potius ante legem fuerit. Sed negat legem fidem habuisse et justificasse, quia non ex se, sed ex futuro Evangelio, quasi anticipatam fidem habebat, et mutatâ ex eo gratiâ justificabatur. Secundo loco respondeo eum qui in Evangelio minimus est, eo qui in lege fuit maximus, majorem dici, non quod continuò reverè major sit, sed quod ex Evangelii naturâ major esse possit. Quid in lege? an non potuit quisquis voluit Joanne Baptistâ major esse? potuit fortassè, at non ex naturâ legis, quæ certis repagulis clauderetur. Quibus revulsis, à diebus Joannis Baptistæ regnum cælorum vim patitur, et violenti rapinum illud, quò quisque violentior est, eò sanctior. Ante prophetas, et cæteris sanctis, prout officium, aut ministerium sive prænuntiandi, sive præfigurandi venturum Christum postulabat, major, minorve dabatur gratiâ, ideoque Joanni maxima data est, quia non modo prædicare, sed digito etiam debuit demonstrare; postea effusa est, et in medio posita, tantum quisque capit, quantum virtute et animo contendit. Hoc enim est: *Regnum cælorum vim patitur, et violenti rapinum illud*.

VERS. 12. — REGNUM CÆLORUM. Quidam Christum ipsum regnum cælorum vocari putant, ut Ambros., serm. 15, de Natali Domini. Alii vitam æternam, aut cælum, ut Gregor., homil. 20 in Evangel., et Beda in hunc locum. Alii fidem, ut Chrysost., Euthym., et Theophyl. Alii Ecclesiâ, aut Evangelium, ut multis aliis locis. His solis assentior; jam enim superiore versu docuimus antithesi inter legem et Evangelium uti voluisse.

VIM PATITUR. Magno ad illud impetu curritur, quam interpretationem hæreticorum interpretes, et sine auctore (nec enim cujusquam meminereunt), et sine judicio secuti sunt. Nam, ut paulò post apparebit, non est ad rem. Plerique sic exponunt, vim patitur, id est, mortificatione, poenitentia, ignominia, paupertate obtinetur, et eâ ad illud iter viâ, quam Joannes et verbis et factis demonstravit; Basilus, in oratione de Abdicatione rerum, Chrysost., Hieronym., August., lib. 2. Quæst. Evang., q. 57; Gregor., hom. 20 in Evangel., Theophylact., Euthym., et Beda in Comment., et Bernard. in Sentent., c. 5. Ego vehementer Hilarii, can. 11, et Ambrosii, lib. in Lucam, 6, et Serm. 15, de Natali Domini probo sententiam, propterea dici vim pati regnum cælorum, et rapi à violentis, quia non intra unum populum, ut in veteri lege conclusum est, et quasi certis finibus custoditum; sed omnibus apertum, omnibus expositum, ut quicumque velit in illud irruat; et quia non jam hereditati, ut Judæis, sed virtuti datur. Multi enim ab Oriente, et Occidente veniunt, et recumbent cum Abraham, Isaac, et Jacob in regno cælorum, filii autem regniificentur in tenebris exteriores. Math. 8, 11, 12. Hoc est, rapere regnum Dei, hoc est, violentum esse, non genere et hereditate, sed virtute et perseverantiâ, quasi bello et armis obtinere, et legitimos hæredes, quia ignavi sunt, ab eo deurbare. Rapere enim dicunt, quod de aliquis manibus extorquentes, quemadmodum multi ab Oriente et Occidente venientes de manibus Judæorum, qui in possessione erant, extorserunt. Regnum cælorum Judæis rapuit ille Centurio, de quo Christus dixit: *Nec in Israel tantam fidem inveni*, quia, Judæis non credentibus, crediti, c. 8, 6. Regnum cælorum rapuit mulier illa Chanaanæ, quæ à Christo fide argumentando, et se plus quam Judæos credere docendo filie suæ sanitatem impetravit, c. 15, 22. Hanc interpretationem eò magis probabit lector, si animadvertit verba hoc loco esse transposita. Nam hæc verba debuerunt esse vers. 15, et ea que vers. 15 sunt, hoc loco poni, et quia id sententiarum series, et consequentia videtur omnino

VERS. 12. — PRIMUS JOANNES POENITENTIAM PREDICAVIT, et docuit homines regnum cælorum viâ quâdam capi. MAJOR EST ILLO. Juxta communiorē interpretationem; quanto Joannes alios prophetas superavit, tanto novi fœderis propheta Joannem notitiâ mysterium post descensum Spiritûs sancti superarunt. Alii propheta quasi eminus futura bona, et liberationem mundi viderunt. Sed ex quo Joannes apparuit, jam promissa divina impleri cœperunt; cœlum aut cælum apertum est; et violenti rapunt illud, dum libidines vincunt suas, et intellectum redigunt

postulare; probat enim Christus, qui minor est in regno cælorum, Joanne Baptistâ posse esse majorem, quia nullis legis vineulis impeditur. Nam omnes propheta, et lex usque ad Joannem prophetaverunt, et quia Lucas, c. 16, 16, ita narrat: *Lex et propheta usque ad Joannem; ex eo regnum evangelizatur, et omnis in illud vim facit*. Sed Mattheus, ut in aliis multis locis, narrationis seriem non servavit. Illam verò Ambrosii eodem loco interpretationem non probo, qui et legit, *regnum cælorum cogitur*, et exponit, *densatur*, quia cum prius soli in eo essent Judæi, ingredientibus gentilibus frequentia, et turba fit densior.

VERS. 15. — OMNES ENIM. Si hæc verba, ut paulò ante docuimus, cum vers. 11 conjungatur, nemo non perspiciet, cujus rei causa reddatur. Dixerat illic, *inter natos mulierum non surrexit major Joanne Baptistâ, sed qui minor est in regno cælorum major est illo*. Reddit his verbis rationem, quia propheta et lex usque ad Joannem prophetaverunt, id est, duraverunt, quasi dicat, ante homines erant quodammodo ligati lege, nec licebat unicuique in regnum cælorum irrumpere; at à diebus Joannis Baptistæ regnum cælorum vim patitur, propterea nemo est qui si velit contendere, non possit illo esse major. Hanc vim habet hoc loco, causalis, enim, et versu 12 adversativa, autem.

PROPHETA ET LEX USQUE AD JOANNEM PROPHETAVERUNT. Innumerabiles interpretationes, et quia piget me, et quia nihil mihi habere videtur probabilis, prætermitto. Eas tantum recitabo quas venerandos auctores habere video, quibus hoc debemus, ut eorum sententias aut sequamur, aut honorificè certè recitemus. Omnes ferè veteres ita exponunt, ut legis umbris Evangelii charitas et lumen opponatur. Non enim de omnibus prophetis agi putant, sed de iis tantum qui Christum prædixerant esse venturum. Illi enim omnes, et obscurè solo spiritu, et quasi longè adhuc remotum præviderunt; et obscurioribus verbis indicârunt: Joannes et oculis presentem vidit, et digito demonstravit. In hæc sententiam Chrysostomus, Hieronymus, Beda, Euthymius hunc locum edisserunt. Quæ quidem vera sententia est, sed non longè apta, ut mihi videtur, interpretatio. Nec enim Joannes à Christo inter novi, sed inter veteris Testamenti prophetas sanctosque numeratur. His enim confertur, *inter natos mulierum non surrexit major Joanne Baptistâ*. Illis opponitur, *sed qui minor est in regno cælorum, major est illo*, ut illic copiosè disputavimus. Sensus ergo mihi videtur esse, legem et prophetas

in obsequium fidei, carnis et diaboli tentationes elidunt, et cælum expugnant quasi arcem munitissimam. Regnum cælorum sumi potest pro Ecclesiâ; aut pro vitâ æternâ. Ex quo venit Joannes, mutata sunt tempora; non jam terrena, sed celestia, et majori vigilantia quaerenda sunt: novam legem veteri videtur opponere.

VERS. 15. — LOQUITUR DE PROPHETIS QUI PRIMUM CHRISTI ADVENTUM PREDIXERUNT, quique existerent usque ad Joannem; ex quo regnum cælorum omnibus est patefactum.

usque ad Joannem Baptistam prophetasse, id est, vixisse, vim habuisse, officio suo functos esse. Legem enim et prophetas totum vetus Testamentum appellat, ut c. 7, 12, et 22, 40, et prophetae significat officio fungi prophetae, sicut lib. 1. Esdrae, c. 5, 4, dicitur Aggeus, et Zacharias prophetasse. Itaque nihil aliud voluit Christus dicere, quam legem et prophetas usque ad Joannem Baptistam duravisse; ut facile intelligitur ex antitheto: *A diebus autem Joannis Baptistae regnum caelorum vim patitur*. Nam legi et prophetis regnum caelorum, id est, veteri Testamento, novum; et verbo prophetandi, rapiendi, et vim patiendi verbum opponit; quasi dicat, usque ad Joannem lex vigeat, quae solis Judaeis data erat, nec homines jubat, sed gravat, ideò nemo in ea surrexit major Joanne Baptistà; at deinceps remoto legis impedimento regnum caelorum vim patitur, et qui in eo minor est, major est illo. Unde apparet omnes illas quaestiones, quae à multis pluribus verbis disputantur, an in novo Testamento prophetae fuerint, an de personis, vel de scriptis prophetarum hoc, quod Christus dicit, intelligatur, locum non habere. Illud potius dicendum fuit, quo modo lex usque ad Joannem tantum fuisse dicatur, cum non statim abrogata fuerit, ut Joannes venit; sed longo post tempore duraverit. Respondeo primum non esse sensum legem usque ad Joannem, id est, usque ad Joannis nativitatem, sed usque ad Joannem, id est, usque ad Joannis praedicationem vixisse. Deinde non significari tunc fuisse statim momento temporis extinctam, sed nascente Evangelio, mori coepisse, ut explicavimus, c. 5, 17.

VERS. 14. — *ET SI VULTIS RECIPERE.* Chrysostomus duas affert rationes quamobrem non dixerit absolute, *ipse est Elias*. Altera est quia ad fidem nemo cogi debet, quia nec fides est, si libera non est ac voluntaria. Altera, quam et Theophylactus reddit, ut significet Joannem esse Eliam, si velint attentè utriusque officium, et similitudinem considerare. Potius credo ideò ita locutum Christum, ut indicaret non esse verè Eliam, sed officio et effectu, quia quod Elias in secundo ejus adventu hominibus praestiturus est, hoc Joannes in primo praestabat; praestare autem nisi volentibus, recipientibusque non poterat. Ideò dicit, *si vultis recipere*, quasi dicat, si vultis recipere, erit vobis Elias, quia vos ad Deum convertit; si non vultis, non erit.

IPSE EST ELIAS. Promiserat Deus se Eliam missurum, Malach. 4, 5, 6: *Eccè ego mitto vobis Eliam prophetam, antequam veniat dies Domini magnus et horribilis, et convertet cor patrum ad filios, et cor filiorum ad patres eorum, quod de secundo Domini adventu intelligendum esse ex eodem loco perspicuum est. Itaque constantissimè semper fuit Christianorum opinio Eliam ante diem judicii, qui terribilis et magnus appellatur,*

VERS. 14. — *SI BENÈ ACCIPITIS QUOD DICO, IPSE EST ELIAS QUI VENTURUS EST,* praecursoris officio; ut Elias secundum, sic Joannes primum Christi adventum praeverit, ipse

reipsa esse venturum, ut discimus ex Hippolyto, in libro de Consummat. mundi; ex Tertul., in lib. de Anima; ex Origen., tract. 3 in Matth.; ex Ambrosio, ubi alio, quisquis est, auctore Commentariorum in Epistolam ad Romanos, c. 4; ex Chrysotom., hom. 4 in 2 Epistol. ad Thess.; ex Augustino, libro 85. Quaest., q. 58, et tract. 4 in Joannem, et Hieronymo in 17 c. Matth.; ex Theodoro, in Comment. in 4 c. Malach.; ex Gregorio, lib. 9 in Job, c. 4, et lib. 14, c. 9; et lib. 20, c. 25; et lib. 55, c. 10. Quod non ex illo tantum Malachiae: sed ex aliis quoque Scripturae locis confirmatur, Matth. 17, 10, 11: *Quid ergo scribae dicant quòd Eliam oporteat primum venire? At ille respondens ait eis: Elias quidem venturus est, et restituet omnia. Idem Marc. 9, 11, 12. Eam quoque Judaeorum opinionem fuisse, etsi fortassè, quando verum esset, non intelligebant, et ex iisdem duobus locis, et ex Matth. c. 16, 14, et ex Marc. c. 6, 45, satis apparet. Dicit autem Christus Joannem esse Eliam, non quòd Elias esset; id enim Joannes ipse negarat, Joannis c. 1, 21, sed quòd in spiritu et virtute Elias venisset, ut angelus apud Lucam dixit, c. 1, 17. Ita nulla inter Christi et Joannis verba est repugnancia. August., tract. 4 in Joan., et Gregorius, hom. 7 in Evang.*

VERS. 15. — *QUI HABET AURES AUDIENDI, AUDIAT.* Audire hoc loco significat intelligere et obedire, ut Lucae 10, 16: *Qui vos audit, me audit, et Matth. 18, 15: Si te audiverit, lucratus eris fruem tuam, et Marc. 8, 18: Aures habentes non auditis.* Itaque indicat non omnes, qui habent aures habere aures audiendi, id est, dociles et obedientes, ut c. 13, 43: *Videntes non vident, et audientes non audiunt;* et Isai. 6, 9: *Audite audientes, et nolite intelligere.* Solet Christus hac uti phrasi, cum de re maxime seriè, et quae maxime auditores attingit, verba facit, ut attentionem et studium auditorum excitet, ut c. 15, 9, 43, et Marc. 4, 9, 25, et Luc. 8, 9. Ideò et hoc loco usus est, quia plurimum auditorum intererat, quae dixerat intelligere, legem et prophetas usque ad Joannem tantum vixisse, postea regnum caelorum vim pati, id est, nullum illis salutis remedium superesse, si in lege confidant, si Joannem, et quem Joanne indicat, Christum non recepissent. Eodem ferè sensu Chrysostomus, atque Euthymius exponunt.

VERS. 16. — *CUI AUTEM SIMILEM AESTIMABO GENERATIONEM ISTAM, ISTUD HOMINUM GENUS, HEBRAISUM PAULÒ ANTE DIXIT* (quae de Joanne Baptistà Christus paulò ante dixit) *et publicani justificaverunt Deum baptizati baptismo Joannis; Pharisei autem et legisperiti consilium Dei spreverunt in semetipsis. At autem Dominus: Cui ergo similem dicam hominis generationem hujus? De Phariseis ergo, et jurisperitis, id est, de scribis loquitur.*

VERS. 15. — *Donum intelligenti, qui docilis est.*
VERS. 16. — *Hoc ipsum egerunt Judaei, quòd solent pueri. Joannes clamavit et Judaei non par erat, responderunt.*

SIMILIS EST PUERIS. Quod nonnulli dicunt usitatum fuisse apud Judaeos puerorum ludum, ut in duos divisi choros alii flectent, alii tibi canerent, utriusque cantarent, ubi: *Lamentavimus vobis, et non plangistis; hi: Cantavimus vobis, et non saltastis*, quamvis Theophylactus in c. 7 Lucae, et Lyrannus hoc loco auctorem habeat, quia ut Hebraeum, aut magis antiquum non habent, verisimile non videtur esse. Nec necesse est, ut ex re usitata Christus similitudinem sumpsisset; satis est, ut ex re, quae aut solet, aut posset fieri. Aliquando enim non transferimus, sed fingimus similitudines: quemadmodum si diceret, perinde scribae et Pharisei sese habent, atque si pueri ludentes in foro dicerent: *Lamentavimus vobis, et non plangistis.* Multò major est in similitudinis accommodatione difficultas. Videtur enim scribas et Phariseos pueris, qui lamentati sunt, et cecinerunt, comparasse, quique aequalibus suis dicunt: *Cecinimus vobis, et non saltastis, lamentavimus, et non plangistis;* cum illis potius comparare debuisset videatur, qui aliis canentibus saltare; lamentantibus plangere noverunt. Euthymius pueros Christum, et Joannem propter innocentiam vocari putat, quibus Judaei dicunt: *Cecinimus vobis, et non saltastis; lamentavimus vobis, et non plangistis*, sensu menti Christi persusò contrario. Hieronymus, et ceteri omnes auctores Christum, et Joannem esse pueros, qui cecinerunt, et lamentati sunt; nam Christus ab hilari et communi hominum vita non abhorrens, canere; Joannes cilicio indutus, et in solitudine durissimam vitam agens lamentari videbatur. Paulo propius sensum videtur Hugo cardinalis attingisse; scribit enim non personas personas, sed negotium negotio; nec partes partibus, sed totum toti comparari; sensum enim esse, perinde se scribarum et Phariseorum causam habere, atque si pueri dicant sodalibus suis: *Cecinimus vobis*, etc. Sic enim posse illis dici, Joannes vobis lamentatus est, et non plangistis; filius hominis cecinit, et non saltastis. Hunc esse verum sensum vers. 19 magis probabimus. Nunc satis est, ut moneamus valde esse usitatum, ut in parabolis non persona personis, non partes partibus, sed totum negotium toti negotio comparetur, c. 15, 24: *Simile factum est regnum caelorum homini, qui seminavit bonum semen in agro.* Non enim regnum caelorum homini, sed potius semini aut agro simile est. Itaque sensus est: *Idem accidit in regno caelorum, atque si quis seminasset bonum semen in agro suo; et ibidem vers. 43: Simile est regnum caelorum homini negotiatori quærenti bonas margaritas.* Non enim homini, sed potius margaritæ simile est; et idem accidit in regno caelorum, atque si quis quaerat bonas

VERS. 17. — *Judaei exprobrat quòd Joannem receperint propter severioris vite genus; ac similitudinem affert puerorum qui in duos distributi choros alii canentibus quòd pro morositate sua neque cantibus exprobrant quòd pro morositate sua neque cantibus lugubres, sed natus occidere noverunt, nec ad tibi sonum saltant. Sic Pharisei plerique nec Christum ob communis vite institutum, nec Joannem propter austerioris vite rationem audire voluerunt. Similes morosis pueris quibus nulla placet cantilena, seu lata, seu trisilis.*

margaritas; inventa autem una pretiosà margaritã vendat omnia quae habeat, et emat eam. Sexcenta sunt exempla generis ejusdem. Itaque frustra laborat, qui anxie quaerit quomodo persone personis, partes partibus respondeant. Totum sententiae corpus intendum est, et integrum ex integrã parabola trahendum, ne in partes divinum perat atque dissolvatur.

VERS. 18. — *NEQUE MANDECANUS.* Non manducasse dicitur, aut quia nemo emi manducare viderat; aut quia parè admodum et leviter manducabat; aut quia non more aliorum hominum, sed ferarum potius cibis vivebat.

DEMONIUM HABET. Nihil uspiam alibi legitimus adversus Joannem à Judaeis dictum esse, sed et ex hoc loco manifestum est à nonnullis pro demonio habitum fuisse; quemadmodum nunc, qui aetivis vite institutum sectantur, non solum ab haereticis, sed à plerisque etiam Catholicis pro stultis haberi solent; et experientia docet insignem virtutem invidia et obprobrecatione carere non posse.

VERS. 19. — *VENIT FILIUS HOMINIS.* Cuius filius hominis appelletur, diximus c. 8, 20.

ET JUSTIFICATA EST SAPIENTIA A FILIIS SCIS. Difficilis locus. Consistit autem tribus in rebus difficultas: primum, quid vocetur sapientia; deinde qui filii sapientiae appellentur; postremò quid sit justificari. Alii Christum ipsum, alii divinam providentiam sapientiam vocari dicunt. Filios autem sapientiae alii Christum, et Joannem; alii Judaeos qui eos receperunt; alii eos qui non receperunt, appellari. Alii filios sapientiae vocari negant, dicentes relativum ad eos, non ad sapientiam, sed ad *generatorem*, referendum, ut sit sensus: *Justificata est sapientia à filiis ejus*, id est, generationis hujus. Sed isti, ut apparet, Graeca sciebant, Hebraica nesciebant; intellexissent enim hebraisum esse, quod sapientes filii sapientiae appellantur. Justificari autem alii pro laudari, alii pro liberari, alii pro justam apparere positum putant.

Itaque nonnulli sic exponunt, *justificata est*, id est, liberata ab omni calumnia, et accusationis justa causa, *sapientia*, id est, divina providentia, *à filiis suis*, id est, à me, et à Joanne, qui filii sapientiae, id est, sapientes sumus; liberata autem est, quia effecimus quidquid diversis modis fieri poterat, ut homines ego canendo, ille lamentando ad salutem adduceremus; ita ut nemo possit divinam erga homines sapientiam, providentiamque desiderare. Hinc interpretationi repugnat, quod Lucas dicit c. 7, 35, *ab omnibus filiis suis*, quod de solis Christo et Joanne dici non potuit. Alii *justificata est*, id est, cognita, laudata, et pro justificata est, id est, cognita, laudata, et pro ju-

VERS. 19. — *Sed divine sapientiae, et consiliorum erga Judaeos ratio declarata et approbata fuit ab apostolis, et ab illis omnibus qui crederentur; tamen pars major divinum hoc beneficium rejecit. Quòd utique et civitatibus exprobrat, quae post tot prodigia à se visa, nec crederentur, neque egerunt penitentiam. Particula ET, videtur disjunctiva potius, quam copulativa: ita ut vim habeat particulae, sed. Mox idem exprobrat urbi Corozain, in factis Genezareth ingressu sita erat ultra Jordanem, è regione Capharnaum, ut Bethsaida citra Jordanem.*

